

Nr. A81/001

2 september 1981

HET PERSBUREAU NOVOSTI : INSTRUMENT VOOR PARTIJ EN KGB

Herhaaldelijk kon worden vastgesteld dat medewerkers van het Sowjetrussische persbureau Novosti zich in Nederland hebben beziggehouden met inlichtingen- en beïnvloedingsactiviteiten. Dit z.g. onafhankelijke persbureau blijkt bij nadere beschouwing een belangrijk onderdeel te zijn van het Sowjetpropaganda-apparaat en is uit dien hoofde m.n. actief op het gebied van de beïnvloeding. De buitenlandse Novosti-vestigingen hebben zich bovendien veelvuldig actief getoond t.b.v. het Sowjetrussische inlichtingenapparaat. Naar schatting is ongeveer de helft van het in het buitenland gestationeerde Novosti-personeel nauw geliëerd aan KGB of GRU.

HET PERSBUREAU NOVOSTI : INSTRUMENT VOOR PARTIJ EN KGB

In 1961 werd in Moskou het formeel van de autoriteiten onafhankelijke persbureau Agentstvo pečati novosti (APN) opgericht, dat al snel zou uitgroeien tot een van de omvangrijkste onderdelen van het Sowjet-russische propaganda-apparaat. Sinds 1968 heeft dit persbureau, dat algemeen bekendheid geniet onder de aanduiding Novosti, ook in ons land een correspondent, die functioneert vanuit de zich op het terrein van de Sowjetambassade bevindende Novosti-vestiging. Deze vestiging en de ambassade werken nauw samen, wat o.m. blijkt uit het feit dat het persagentschap belast is met de uitgave van het Ambassade-Informatiebulletin en dat de persattaché van de ambassade - op dit moment is dat ambassade-secretaris - tevens hoofd is van het Novosti-kantoor.

De activiteiten die de Novosti-vestiging in ons land ontplooit liggen voor het grootste deel op het terrein van de informatieverstrekking en propaganda, terwijl het agentschap - naast het staatspersbureau TASS - zich ook bezighoudt met nieuwsgaring t.b.v. de Sowjetrussische pers. Interessant binnen het bestek van de Novosti-vestiging is de figuur van de correspondent, die overigens geen diplomatieke status bezit en wiens functie een duidelijk ambulante karakter draagt. Het onderhouden van contacten met alle mogelijke instellingen en personen hoort daarbij duidelijk tot diens werkterrein. Deze gegevens tegen de achtergrond van het feit dat in het verleden een in ons land gestationeerde Novosti-correspondent werd uitgewezen wegens inlichtingenactiviteiten, terwijl anderen te boek stonden als medewerkers van het KGB of van de militaire inlichtingendienst GRU dan wel daarvan werden verdacht, rechtvaardigt een voortdurende belangstelling voor Novosti en haar buitenlandse vestigingen.

Novosti : informatie en propaganda

Het initiatief tot de oprichting van Novosti was - zoals het officieel steeds wordt aangeduid - afkomstig van een viertal Sowjetrussische organisaties, te weten de Sowjetschrijversbond, de Journalistenbond, de Unie van Sowjet-vriendschapsvereniging en de Vereniging voor Verspreiding van

Wetenschappelijke en Politieke Kennis *).

Tijdens de oprichtingsvergadering op 21 februari 1961 werd gesteld dat het nieuwe persbureau nodig was vanwege "de snelle groei en expansie" van de relaties van de Sowjet-Unie met andere landen. Novosti vormde, zoals in januari 1965 in Za Rubezhom (het blad van de Journalistenbond) werd benadrukt, het antwoord op de groeiende belangstelling van de wereldopinie voor de Sowjet-Unie.

Het eerste doel van Novosti, zo werd bij de oprichting gesteld, is de wereld informatie te verschaffen over de Sowjet-Unie, waarbij gebruik moet worden gemaakt van de diensten van de beste Sowjetrussische specialisten. Om de banden met andere landen te verstevigen werd het voorts noodzakelijk genoemd om te streven naar medewerking van "progressieve buitenlandse wetenschappers" en "persoonlijkheden uit het openbare leven".

Tijdens een in juli 1965 in Moskou door Novosti georganiseerde bijeenkomst van journalisten van buitenlandse communistische dagbladen, werd nog een ander doel genoemd : door commentaren en artikelen stelling nemen tegen anti-Sowjetstromingen in verschillende landen.

Novosti's "onafhankelijkheid"

Novosti heet volgens zijn statuten van 3 april 1961 volstrekt onafhankelijk van Sowjetstaat en partij en bepaald is dat "Sowjetstaatsorganen geen verantwoordelijkheid dragen voor het werk, de financiële verbintenissen en andere activiteiten" van het persbureau.

Deze statutair vastgelegde onafhankelijke status betekent allerm minst dat de Sowjetautoriteiten (i.c. de CPSU) in de praktijk geen zeggenschap hebben over het persbureau. In essentie is die zeggenschap terug te voeren op wat bepaald was in artikel 126 van de in 1961 geldende Sowjetgrondwet, die in 1977 door een nieuwe is vervangen. In genoemd artikel werd de CPSU omschreven als "de leidende kern van alle organisaties van de werkende bevolking". De grondwet van 1977 is in artikel 6 nog uitgebreider : "De CPSU is de leidende en sturende macht van de Sowjetgemeenschap en de

---

*) Deze vereniging, die zich beweegt op het terrein van de binnenlandse agitatie en propaganda, is inmiddels van naam veranderd en geniet tegenwoordig bekendheid onder de naam Vereniging voor Kennis (Znaniye).

kern van haar politiek systeem, van alle staats- en openbare organisaties" Omdat de officiële Novosti-initiatiefnemers - de Journalistenbond, de Schrijversbond, de Unie van Vriendschapsverenigingen, de Vereniging voor Verspreiding van Politieke en Wetenschappelijke Kennis - tot de z.g. openbare organisaties gerekend moeten worden, betekent dit dat zij voor hun initiatief tenminste goedkeuring van de CPSU moeten hebben gekregen. Gelet op het functioneren van het Sowjetsysteem, moet het initiatief tot de Novosti-oprichting zelfs afkomstig zijn geweest van de CPSU en hebben de vier eerder genoemde organisaties slechts de functie van "werktuigen" gehad.

Als de wijze waarop de Sowjetsamenleving is georganiseerd in aanmerking wordt genomen, moet men ervan uitgaan dat Novosti (net als het staatspersbureau TASS) gecontroleerd en gestuurd wordt door de daarvoor bestaande CPSU-organen. Dat er in de praktijk in dit opzicht weinig verschil is met TASS kan geïllustreerd worden met de deelname van Novosti aan de bijeenkomsten van de "staatspersbureaus" van de "socialistische landen" en aan de regelmatige samenkomsten van vertegenwoordigers van de massamedia uit de Sowjetbloklanden.

Beleidsbepaling en controle op de uitvoering

Het persbureau Novosti vormt samen met o.a. TASS en de internationale afdeling van radio Moskou een belangrijk deel van het op het buitenland gerichte Sowjetpropaganda-apparaat.

Deze onderdelen zijn wat hun beleidsbepaling betreft niet autonoom, maar hebben zich te houden aan de beslissingen van het CPSU-Politburo. Het schijnt zelfs zo te zijn dat dit Politburo beslist over campagne-thema's en de middelen kiest, die daarbij gebruikt moeten worden. Uiteraard is het Politburo niet het orgaan dat - als het beleid eenmaal vastligt - voortdurend controle uitoefent op de juiste uitvoering. Die taak is opgedragen aan het onder toezicht van de CC-secretarissen werkende secretariats-apparaat en was wat Novosti betreft tot maart 1978 in handen van de CC-Afdeling Buitenland en de CC-Afdeling Propaganda. Na die datum is die verantwoordelijkheid n.a.w. van laatstgenoemde overgegaan op de toen ingestelde CC-Afdeling Internationale Informatie. Het is echter vrijwel zeker dat het zwaartepunt ligt bij de Afdeling Buitenland, omdat de te voeren propaganda immers ten dienste staat van de realisering van het Sowjetrussische buitenlandse beleid. Tussen de Afdeling Internationale Informatie en de Afdeling Buitenland bestaat een nauwe samenwerking, wat

reeds tot uitdrukking komt in het feit dat beide onder supervisie staan van CC-secretaris en plv. Politburolid .

Novosti en de CC-Afdeling Internationale Informatie

De Afdeling Internationale Informatie is

opgericht met het doel de totale buitenlandse propaganda te reorganiseren, teneinde deze meer effectief te kunnen laten optreden tegen het Westen door het stimuleren van publieke steun voor de Sowjetrussische buitenlandse politiek. In dit kader houdt zij een oog op de algemene lijn, maar geeft zij ook gedetailleerde instructies over de behandeling van internationale kwesties en de Sowjetrussische buitenlandse politiek o.m. aan Novosti. Aan Novosti-correspondenten in het buitenland worden deze Afdelingsinstructies, in die gevallen waarin het gaat om politiek gevoelige onderwerpen en belangrijke propaganda-thema's, verstrekt via de Sowjet ambassadeur en de persattaché. Gaat het om routinezaken dan zijn de instructies afkomstig van het Moskouse hoofdkantoor van Novosti.

Er bestaan dus zeer nauwe relaties tussen de Afdeling Internationale Informatie en Novosti *) en er is - volledig in overeenstemming met de leidende rol van de CPSU - sprake van een duidelijke onderschikking van de laatste t.o.v. de eerste. Als nu in aanmerking wordt genomen dat de Afdeling Internationale Informatie - zoals de Moskouse correspondent van het Joegoslavische blad Politika op 20 maart 1978 schreef - belast is met "alle ideologische akties op internationaal terrein, zoals polemieker over mensenrechten, de strijd tegen antisowjet- en anticommunistische bewegingen e.d.", kortom met beïnvloedingsactiviteiten, dan ligt het voor de hand dat het Novosti-apparaat en uiteraard de individuele Novosti medewerker - als dat nuttig is - daarbij zullen worden ingeschakeld.

Novosti en de Sowjetinlichtingendiensten

Rond het midden van de zestiger jaren was ongeveer de helft van het in het buitenland gestationeerde Novosti-personeel geïdentificeerd als

---

*) Deze betrekkingen komen feitelijk tot uitdrukking in de omstandigheid dat , lid van een z.g. 'collegium (= toezicht-houdend orgaan) van de Afd. Internationale Informatie, een van de plv. voorzitters is van de Raad van Bestuur van Novosti.

medewerker van een inlichtingendienst, terwijl vermoed werd dat in werkelijkheid veel meer dan de helft relaties onderhield in die richting. Latere schattingen bewegen zich echter rond de 50%, waaronder nogal wat medewerkers van de militaire inlichtingendienst GRU.

Volgens recent bekend geworden gegevens van een vroegere Novosti-employé zou bijna elke vestiging van dit persbureau gebruikt worden als een basis voor KGB-operaties, terwijl bij sommige vestigingen een KGB-officier aan het hoofd staat. Het Novosti-hoofdkwartier in Moskou zou voorts in belangrijke mate bemand zijn met KGB-ers . Volgens dezelfde bron zouden ook nu nog alle vaste Novosti-medewerkers inlichtingenactiviteiten verrichten en ondersteunend meewerken aan KGB-operaties. De mogelijkheid daartoe kan ruimschoots aanwezig worden geacht omdat immers het meeste Novosti-materiaal in Moskou wordt samengesteld. De Novosti-correspondent m.n. heeft daardoor en door het ambulante karakter van zijn functie de mogelijkheid om contacten aan te knopen, nuttige informatie te verzamelen en potentiële agenten op te sporen en eventueel te recruteren. Deze correspondent heeft overigens ook een bijzondere taak op het terrein van de "desinformatie", in het kader waarvan hij moet trachten om artikelen, in de Sowjet-Unie samengesteld maar niet als zodanig herkenbaar, in de pers van het land van zijn plaatsing gepubliceerd te krijgen. Journalisten in het betreffende land kunnen deze artikelen verwerken in eigen producten, dan wel integraal publiceren onder eigen naam. Dit soort artikelen schijnt soms rechtstreeks door het KGB aan Novosti-correspondenten te worden toegespeeld, zeker in die gevallen waarin deze correspondenten KGB-medewerkers zijn. Soms schijnt dit ook te gebeuren via andere sectoren binnen het Sowjetrussische apparaat, zoals m.n. de CPSU-CC-afdeling Internationale Informatie. Ook in dit soort gevallen - zo werd vernomen - is de inhoud van de te publiceren artikelen bekend bij het KGB, dat een apart onderdeel, "Dienst A", herbergt, belast met "desinformatieve activiteiten". Doel van deze "desinformatie"-artikelen is door het verspreiden

van soms juiste maar onvollédige, soms ook volledig onjuiste gegevens de publieke opinie in m.n. het Westen te manipuleren. De meeste activiteiten van de Novosti-employé's t.b.v. de Sowjetrussische inlichtingendiensten hebben overigens betrekking op het uit open bronnen verzamelen van o.m. politieke en economische informatie.

Novosti-middelen en methoden

In het voorgaande is al vermeld dat een van de basisopdrachten van Novosti is het stelling nemen tegen anti-sowjetstromingen in het buitenland door middel van commentaren en artikelen. Novosti houdt zich bovendien bezig met het voeren van propagandacampagnes in het buitenland teneinde de publieke opinie daar te mobiliseren voor steun aan het door de CPSU en de Sowjetregering uitgestippelde beleid.

Voor het volbrengen van deze taak heeft Novosti in totaal de beschikking over meer dan 4.000 employé's. Ongeveer 2.000 daarvan zijn tewerk gestel op het Novosti-hoofdkwartier in Moskou.

Volgens de in 1971 verschenen derde druk van het Sowjetrussische Handboek voor Journalisten telt het Novosti-hoofdkwartier 8 geografische afdelingen (Socialistische Landen, West-Europa, Noord-Amerika, Latijns-Amerika, Afrika, Nabije en Midden-Oosten, Verre Oosten, Azië) en enkele ondersteuning verlenende afdelingen (Afdeling Operationele Informatie, Afdeling Vertalingen, Archief en Afdeling Uitgeverijen). Bovendien is er een Afdeling Politieke Publicaties en een afdeling die belast is met de studie van propagandamethoden en hun effectiviteit.

Had Novosti in 1962 28 bureaus in het buitenland, in 1977 was dit aantal uitgegroeid tot 110. Deze buitenlandse vestigingen leveren artikelen, Copy en gegevens aan massamedia en persbureaus. In het midden van de zestiger jaren had Novosti in dit kader zakelijke verbindingen met 3.500 dagbladen (o.a. New-York Times, Algemeen Dagblad) en tijdschriften, 70 persbureaus en 80 uitgeverijen. Voorts brengt Novosti een groot aantal eigen uitgaven voor het buitenland bestemd. In 1977 waren dat 50 tijdschriften en 10 kranten (in 56 talen) met een totale oplage van meer dan 2,5 miljoen. De Novosti-uitgeverijen produceerden toen meer dan 300 boeken en pamfletten in een oplage van meer dan 20 miljoen.

In het verleden heeft Novosti meer dan eens ter verspreiding van haar artikelen de ruimte daarvoor tegen advertentietarieven in Westerse kranten gekocht en werden de artikelen als "ingezonden mededelingen"

geplaatst. Soms ook wist men materiaal geplaatst te krijgen door via ingezonden brieven te reageren op gepubliceerde artikelen.

De laatste tijd schijnt de nadruk meer te liggen op de laatste methode en slaagt men er bovendien in afgeronde, overigens duidelijk als Novosti-produkt aangeduide artikelen over thema's die internationaal in de belangstelling staan, geplaatst te krijgen (b.v. NRC-Handelsblad over Afghanistan, neutronenbom, modernisering kernwapens). Bovendien bedient Novosti zich van de methode - waarop in het voorgaande al is gewezen toen het ging om het verlenen van hand- en spandiensten op het terrein van de "desinformatie" - om aan individuele journalisten kant en klare artikelen te overhandigen, waarbij het de opzet is dat deze onder de naam van de betreffende journalist worden geplaatst dan wel door hem in een ander artikel worden verwerkt. Recentelijk zijn pogingen hiertoe ook in Nederland ondernomen in de richting van verschillende Nederlandse week- e dagbladen.

De afgelopen jaren heeft Novosti voorts voor Moskou betrouwbare, plaatselijke krachten in haar buitenlandse vestigingen tewerk gesteld. Deze praktijk, die ook in Nederland wordt gehanteerd, is gebaseerd op de overweging dat Sowjetburgers - hoe goed ze de taal van het land ook spreken - nooit zo effectief kunnen werken als inwoners van het land zelf. Plaatselijke krachten kunnen in Sowjetopvattingen bovendien meer overtuigend Sowjetpropaganda verspreiden dan Sowjetcorrespondenten.

Deze "nationale krachten" kunnen lid zijn van de CP in het betreffende land, maar in elk geval hoeft er over hun pro-Sowjetgezindheid geen twijfel te bestaan.

Conclusie

Uit het voorgaande zal duidelijk zijn dat het z.g. onafhankelijke persbureau Novosti met zijn talrijke buitenlandse vestigingen een beslist niet onbelangrijk onderdeel vormt van het Sowjetpropaganda-apparaat en dat het wat deze activiteiten betreft geleid en gestuurd wordt vanuit het CPSU-apparaat. Officieel opgezet met het doel de wereld meer informatie te verschaffen over de Sowjet-Unie bleek het ook de bedoeling te zijn om door commentaren en artikelen stelling te nemen tegen anti-sowjetstromingen in verschillende landen. Behalve deze op het terrein van de beïnvloeding vallende activiteiten is bekend dat de verschillende buitenlandse Novosti-vestigingen een taak is toebedeeld op het terrein

van het verzamelen van o.m. politieke en economische informatie uit open bronnen t.b.v. de Sowjetrussische inlichtingendiensten. Daar komt dan bovendien nog bij dat volgens recent bekend geworden uitlatingen van een vroegere Novosti employé bijna elke Novosti-vestiging gebruikt wordt bij KGB- of GRU-operaties en dat ongeveer de helft van het in het buitenland gestationeerde Novosti-personeel als inlichtingendienst-medewerker moet worden beschouwd. Op grond hiervan kan daarom ook worden gesteld dat de talrijke Novosti-vestigingen in het buitenland belangrijke onderdelen vormen van het Sowjetrussische inlichtingenapparaat. Cruciaal is daarbij waarschijnlijk de Novosti-correspondent, die door het ambulante karakter van zijn functie talrijke mogelijkheden heeft om t.b.v. KGB of GRU activiteiten te ontplooiën.